

Магістр 2 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Запропоновано аналіз ефективності виробничого потенціалу з її розподілом на внутрішню та зовнішню. Сформовано систему показників зовнішньої та внутрішньої ефективності використання виробничого потенціалу промислового підприємства відповідно до ресурсної бази щодо матеріальних, фінансових, людських та інформаційних ресурсів.

Аннотация. Предложен анализ эффективности производственного потенциала с ее распределением на внутреннюю и внешнюю. Сформирована система показателей внешней и внутренней эффективности использования производственного потенциала промышленного предприятия в соответствии с ресурсной базой относительно материальных, финансовых, человеческих, информационных ресурсов.

Annotation. This article presents the production potential efficiency and its division into internal and external ones. The system of indicators of internal and external efficiency of the production capacity of industrial enterprises is formed according to the resource base concerning material, financial, human and information resources.

Ключові слова: аналіз, ефективність, виробничий потенціал, система показників, ресурсна база.

В умовах сьогодення основними тенденціями розвитку ринку є глобалізація, концентрація капіталу, посилення конкурентної боротьби, що вимагає від промислових підприємств пильної уваги до ефективного використання виробничого потенціалу, який здатний забезпечити суб'єктам господарювання провідні ринкові позиції. Оскільки промислові підприємства в більшості випадків неспроможні здійснювати суттєвий вплив на зовнішнє середовище з метою його зміни відповідно до власних інтересів, вони повинні більше уваги приділити адаптації до швидкозмінних умов господарювання, тобто використанню виробничого потенціалу відповідно до очікувань ринку та власних виробничих можливостей. Тобто підприємства повинні забезпечувати ефективне використання виробничого потенціалу у внутрішньому середовищі щодо виробництва продукції та використання з цією метою всіх економічних ресурсів, задіяних як у бізнес-процесах, так і в зовнішньому оточенні щодо її реалізації та формування дієвих взаємовідносин із суб'єктами ринку, від яких залежать життєдіяльність та розвиток підприємств. У цьому сенсі нагальною проблемою є визначення ефективності використання виробничого потенціалу на основі вимірювання його результатів щодо внутрішнього й зовнішнього середовищ підприємств, що й зумовлює актуальність тематичної спрямованості статті.

Дослідженню питань, пов'язаних із визначенням, управлінням і використанням виробничого потенціалу, приділяли увагу такі вчені, як: Бай С. І., Воронкова А. Е., Краснокутська Н. С., Лапін Є. В., Є. Попов, Райков Л. Н., Спірін В. С., Трофименко А. Н., Федонін О. С., Якушева Е. С. та ін. [1 – 10]. У їхніх працях подано аналіз та пропозиції з визначення потенціалу, його складових, методів дослідження та управління.

Мета статті полягає у дослідженні та формуванні методичного забезпечення визначення ефективності використання виробничого потенціалу промислового підприємства.

Соціально-економічні процеси ринкових перетворень в Україні характеризуються суттєвими змінами умов господарювання промислових підприємств. Успішність та ефективність їхньої діяльності залежать від можливості створювати особливі цінності для споживачів, постачальників, територіальної спільноти, державних інституцій, власників [2]. Незважаючи на те, що інтереси зазначених суб'єктів є різноспрямованими, їхня гармонізація може бути забезпечена в разі отримання певної частки від створених цінностей, продукування яких забезпечується виробничим потенціалом підприємств. Саме потенціал визначає і забезпечує унікальність пропозицій підприємств, створює можливість для розвитку.

Оскільки виробничий потенціал характеризує внутрішнє середовище, проявляється та впливає на зовнішнє, результати його використання доцільно розглядати з позиції ефективності економічних ресурсів у кожному з середовищ за показниками, що характеризують здобутки підприємства та його можливості [4]. Тому в процесі оцінювання ефективності виробничого потенціалу підприємства доцільним є виділення таких її видів, як внутрішня і зовнішня за ознакою "спрямованість або належність до сфери отримання результатів" [5].

Такий розподіл видів ефективності дозволить відокремлювати результати використання виробничого потенціалу відповідно до сфери їхнього отримання для ухвалення рішень про зміни в управлінні економічними ресурсами з метою підвищення ефективності діяльності підприємства в цілому та забезпечення його конкурентоспроможності на ринку [10].

Важливим питанням є обґрунтування системи показників оцінювання внутрішньої та зовнішньої ефективності

виробничого потенціалу. Оскільки його підґрунтям є економічні ресурси, доцільно розподілити їхні показники на такі, що характеризують можливість використання кожного виду ресурсів у внутрішньому середовищі та зовнішньому оточенні [7]. Спираючись на дослідження провідних вчених щодо системи показників оцінювання виробничого потенціалу, пропозиції з розподілу показників подано в таблиці.

Таблиця

Показники ефективності використання виробничого потенціалу промислового підприємства

Часткові показники використання виробничого потенціалу промислового підприємства	
Внутрішня ефективність	Зовнішня ефективність
Фінансові ресурси	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Чиста рентабельність продажу
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Рентабельність виробництва продукції
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Коефіцієнт фінансового ризику
Коефіцієнт фінансової стійкості	Коефіцієнт фінансової автономії
	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
Матеріальні ресурси	
Коефіцієнт придатності основних фондів	Фондовіддача, грн/грн
Коефіцієнт оновлення основних фондів	Питома вага нематеріальних витрат у ціні продукції
Фондоозброєність, грн/осіб	–
Питома вага витрат на машини, обладнання, інструменти, інші основні фонди, пов'язані з упровадженням інновацій у загальному обсязі витрат на інновації	–
Питома вага матеріальних витрат у загальних витратах на виробництво	–
Людські ресурси [1]	
Співвідношення кількості робітників до кількості адміністративно-управлінського персоналу	Рентабельність персоналу
–	Коефіцієнт плинності персоналу
–	Питома вага витрат на оплату праці в загальних витратах на виробництво
Інформаційні ресурси [3]	
Питома вага інвестицій на інформатизацію до загального обсягу інвестицій	Питома вага на маркетинг і рекламу в загальному обсязі витрат на інновації
Питома вага інвестицій на програмне забезпечення в загальному обсязі інвестицій на інформатизацію	–
Питома вага інвестицій на обчислювальну техніку в загальному обсязі інвестицій на інформатизацію	–
Питома вага інвестицій на нематеріальний основний капітал у загальному обсязі інвестицій в основний капітал	–

Незважаючи на обмежену кількість показників таблиці зробити однозначні висновки і виявити загальні тенденції зміни ефективності використання виробничого потенціалу підприємств без її адаптації до певних умов господарювання неможливо.

Тому виникає об'єктивна необхідність їхньої заміни на певний набір некорельованих параметрів, що мають цінну властивість зберігати всю необхідну інформацію в стислому вигляді, скоротивши при цьому розмірність сукупності даних, що досліджуються.

Таким чином, наведені в таблиці часткові показники є типовими, проте в кожному окремому випадку, а саме щодо галузевої належності підприємства або особливостей його діяльності, їхній склад може бути уточнений методом багатовимірного факторного аналізу, що є ефективним математичним апаратом, який дозволяє вирішувати цю проблему, і входить до сукупності методів багатовимірного статистичного аналізу.

Принципова відмінність багатовимірного статистичного аналізу полягає в тому, що економічні об'єкти та явища розглядаються з урахуванням не одного-двох, а одночасно деякої множини ознак. Це дозволяє досягати в дослідженнях повноти опису явищ і процесів, що спостерігаються (у цьому випадку виробничого потенціалу), і об'єктивності висновків за ним [6].

При використанні факторного аналізу для дослідження результатів функціонування промислових підприємств сформовані фактори можуть інтерпретуватися як певні напрями підвищення ефективності використання виробничого потенціалу, його розвитку, а значення чинників – як їхні інтенсивності, що свідчать про значущість кожного в процесі управління виробничим потенціалом для підвищення його ефективності [8; 9].

Практичне використання запропонованого методичного підходу визначення ефективності використання виробничого потенціалу промислового підприємства доцільно здійснювати на основі офіційних статистичних даних суб'єктів господарювання за формами статистичної звітності. Подання результатів практичного застосування розробленого методичного підходу є окремим завданням, яке буде реалізовано в подальших публікаціях автора.

Визначення ефективності використання виробничого потенціалу є важливою проблемою, що має як теоретичне, так і практичне значення. Вирішення цієї проблеми доцільно здійснювати з урахуванням ресурсної бази, яка передбачає необхідність оцінювання всіх видів економічних ресурсів: фінансових, матеріальних, людських, інформаційних, із розподілом їхнього впливу на внутрішнє та зовнішнє середовища, що вимагає виділення таких видів ефективності, як внутрішня й зовнішня.

Напрямами подальших досліджень є формування методичного забезпечення з визначення стратегічних резервів ефективності використання виробничого потенціалу промислових підприємств.

Наук. керівн. Котов А. М.

Література: 1. Бай С. І. Розвиток організації: політика, потенціал, ефективність : монографія / С. І. Бай. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 280 с. 2. Воронкова А. Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация : монография / А. Э. Воронкова. – Луганск : СНУ им. В. Даля, 2004. – 314 с. 3. Краснокутська Н. С. Потенціал торговельного підприємства: теорія та методологія дослідження : монографія / Н. С. Краснокутська. – Х. : Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2010. – 247 с. 4. Лапин Е. В. Экономический потенциал предприятия : монография / Е. В. Лапин. – Сумы : Университетская книга, 2002. – 310 с. 5. Попов Е. Рыночный потенциал предприятия : монография / Е. Попов. – М. : Экономика, 2002. – 559 с. 6. Райков А. Н. Репутационный потенциал компаний / А. Н. Райков // НТИ. Серия 1, Орг. и методика информ. работы. – 2009. – № 6. – С. 15–20. 7. Спирин В. С. Анализ экономического потенциала предприятия / В. С. Спирин. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 295 с. 8. Трофименко Н. А. Оценка и прогнозирование производственного потенциала предприятия / Н. А. Трофименко // Вісник СумДУ. Сер. Економіка. – 2004. – № 9. – С. 147–157. 9. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 316 с. 10. Якушева Е. С. Подходы к оценке потенциала предприятия / Е. С. Якушева // Проблемы экономики. – 2008. – № 1 (20). – С. 141–143.